

تقوا

آثار فردی و اجتماعی

مکتب اخلاقی اسلام

حسین حقانی زنجانی

* * *

واضح است که صفاتی از قبیل ایمان و وفای به عهد و انفاق در راه خدا و صبر و... وقتی ارزش واقعی خود را دارد که همراه با تقوا باشد زیرا مغز تمام این اعمال خداپسندانه، تقوا و محور آن می باشد چنانکه در قرآن مجید چنین آمده است:

«آری هر کس بعهد خود وفا کند

و خدا ترس و پرهیزکار باشد که

خداوند پرهیزکاران را دوست

دارد» (۱)

«چنانکه چند بار با تو عهد صلح

و مسالمت بستند (مانند یهود بنی

قریظه) عهد ترا در هر مرتبه

شکستند و در حفظ عهد تو، راه

تقوا نیمودند (و دشمنان اسلام

و مشرکان مکه را یاری کردند) (۲)

«... اما هر کس عطا و احسان کرد

و خدا ترس و پرهیزکار شد و به

نیکوئی (یعنی به نعم آخرت و

در موضوع تقوا تاکنون در چند شماره مسائلی مطرح شد اینک لازمست بدانیم که وجود تقوا (یعنی ملاک برتری فردی بر فرد دیگر و جامعه ای بر جامعه دیگر و موجب صلاحیت در انتخاب و تصدی امور و پست ها) را در افراد و اطرافیان خود چگونه شناسائی کنیم؟ و آثار و علائم تقوا چیست که با اعزاز و عدم اعزاز آنها در شخصی، بدانیم تقوا و صلاحیت روحی و عملی را داردیانه؟

مطالعه مجموع اخبار و روایات و آیات قرآن در موضوع تقوا ما را بیک سلسله آثار و علائم، راهنمایی میکند که قبل از بررسی آنها، توجه خوانندگان را بیک نکته مهم جلب می کنیم و آن اینست که معادله زیرین تقوا و علائم آن باین ترتیب تنظیم میشود که:

کسانیکه دارای تقوا هستند این علائم و صفات را دارا می باشند و لکن اینطور نیست، که هر موقع یکی از این آثار در کسی وجود داشته باشد حتماً تقوا را دارد.
(و با اصطلاح عام منطبق، اینها، لازم اعم تقوا می باشند).

پاخرخیر وسعدت) قرآن تصدیق
کرد ما هم البته کار او را (درد و
عالم) سهل و آسان می گردانیم
...» (۳)

«... و بحقاً اگر آنان ایمان آورند
و پرهیزکار شوند بهره ای که از
خداوند نصیب آنها شود بهتر از
هر چیز خواهد بود...» (۴)

«... اگر صبر پیشه کرده پرهیزکار
شوند (البته ظفر یابند) که ثبات و
تقوا سبب قوت اراده در کارها
است...» (۵)

چنانکه ملاحظه می کنید تمام این صفات در مدار
تقوای ارزش واقعی هستند حتی اگر کفار از
یهود و نصاری و دشمنان اسلام از کفر و دشمنی خود
با اسلام دست بردارند و بخدا ایمان آورده، تقوای
پیشه سازنده و بمحور تقوای واقعی برگردند قطعاً
گام بدائره سعادت و نیکبختی گذارده اند :

«... چنانچه اهل کتاب ایمان
آورند و تقوی پیشه کنند، البته
گناهانشان را مستور سازیم و
محققاً آنها را در بهشت پرنعمت
داخل می گردانیم...» (۶)

ولکن آنان قدم در راه سعادت و نجات نمی گذارند
از این جهت که آنان، تنها، دل بزندگی دنیا بسته اند
و در چهارچوب محدود مادیت غوطه ورنند و
بتعبیر قرآن : زندگی این دنیا در نظر کفار تزیین
شده و آنان گروندگان بخدا را مسخره می کنند

«حیات دنیا و متاع دنیا در نظر
کافران ، جلوه نموده که اهل
ایمان را مسخره می کنند و لسی
مقام تقوا پیشه گان روز قیامت
برتر از کافران است و خدا بهره که
خواهد روزی بی حساب بخشد
...» (۷)

* * *

تفاوت و امتیازات خانوادگی و قبیله ای

یکی از ویژگیهای برجسته اسلام در برابر ادیان
کنونی اینست که اسلام تمام امتیازات خانوادگی،
قبیله ای، عشیره ای و طبقاتی را بکلی لغو کرده
است .

اسلام وابستگی پدر و پسر و پدر و مادری و
همسری و سایر علاقه های خویشاوندی را در تصدی
اموری که نیاز به صلاحیت و تقوای بدون اثر
اعلام کرده است حتی زنان پیغمبر بجهت همسر پیامبر
لطفاً ورق بزنید

۱- «بلی من اوفی بعهده واتقی فان الله یحب المتقین ... سورة ۳ آیه ۷۵»

۲- «... الذین عاهدت منهم ثم ینقضون عهدهم فی کل مرة وهم لایتقون ... سورة ۸ آیه ۵۶»

(۳) «... فاما من اعطی واتقی وصدق بالحسنی فیسره لیسری ... سورة لیل آیه ۴ و ۵»

(۴) «... ولوانهم آمنوا واتقوا لثموبة من عند الله خیر لو كانوا یعلمون - سورة بقره آیه ۲۱۰»

(۵) «... وان تصبروا وتتقوا فانی ذلک من عزم الاله ور ... سورة آل عمران ۱۸۵»

(۶) «... ولوان اهل الکتاب آمنوا واتقوا لکفرنا عنهم سیئاتهم ولادخاناهم جنات النعیم ...

سورة مائده ۶۵»

آثار فردی و اجتماعی تقوا

فلاخارج است .

تقوا و مقاومت

افراد با تقوا همواره بردبار و نیرومند بوده در مقابل دشمنان و توطئه‌ها و حیل‌های گوناگون آنان بخوبی هوشیار و در برابر آنها مقاومت می‌نمایند و از وسوسه دشمن نمی‌هراسند زیرا در رابطه مستقیم با موجودی قادر و کامل و آفریننده و منتقم می‌باشند که بر هر چیزی قدرت دارد (۸) و اشیاء را از عدم به هستی می‌آورد . و با اتکاء باین قدرت کوبنده هر قدرت متجاوز از درهم می‌کوبد از اینرو در قرآن کریم می‌خوانیم :

«.. وان تصبروا و اتقوا لایضر

کم کیدهم شیئاً ان الله بما یعملون محیطه یعنی: اگر صبر کنید و تقوا پیشه سازید (خداوند شما مدد می‌رساند) ، دشمنان شما ضرر نمی‌رسانند (زیرا) خداوند بآنچه که انجام می‌دهند احاطه دارد» (۹)

و در همان سوره آیه ۱۲۵ چگونگی مدد و دفع ضرر را چنین بیان می‌کند که :

«بلی اگر شما صبر و ایستادگی در جهاد پیشه کنید و پرهیزگار باشید هنگامیکه کافران برس شما

بودن باعث ترجیح و موجب برتری و تصدی امری و اعزاز مقام و حق تقدیمی نیستند چنانکه در قرآن مجید سوره ۳۳ خطاب به همسران پیامبر می‌فرماید «یا نساء النبی لستن کاحد من النساء ان اتقین فلا تخضعن بالقول فیطمع الذی فی قلبه مرض و قلن قولا معروفا» ای همسران پیامبر شما مثل سایر زنان نیستید اگر خدا ترس و پرهیزکار باشید پس زنهار نازک و نرم با مردان سخن نگوئید مبدا آنکه دلش بیمار (هوی و هوس) است بطمع افتد (بلکه متین) و درست سخن گویند .

منظور این آیه این نیست که همسران پیامبر با سایر زنان در مورد تقوا فرقی دارند بلکه شاید منظور اصلی خطاب بزنان پیامبر ، اینست که مسلمانان را متوجه یک توطئه سیاسی که ممکن است در امر حکومت و تصدی امور مملکتی رخ دهد و آن اینکه برخی از فرصت طلبان و مغرضان از نرمش سخنان آنها سوء استفاده کنند و در پوشش طرفداری از همسران پیامبر ، آنان را آلت دست اغراض جاه طلبانه خویش قرار دهند چنانکه طبق تواریخ معتبر شیعه و سنی این توطئه بعد از رحلت پیامبر در جنگ جمل پیش آمد و کلمات گهربار علی (ع) در نهج البلاغه در موارد متعدد باین مسأله اشعار مسلمانان را بآبان یادآوری کرده است که از حوصله بحث ما

آثار فردی و اجتماعی تقوا

شتابان و خشمگین بیایند خداوند پنج هزار فرشته

(۸) «ان الله علی کل شیء عقیبیر

(۹) سوره ۱۳ آیه ۱۲۰

(۱۰) سوره آل عمران ۱۲۳

را) (با پرچی که نشان مخصوص سپاه اسلام دارد) بمدد شما فرستد»

جنگ بدر شکست خورده و ذلیل شده بودید یاری کرد پس تقوا داشته باشید تا شاید سپاسگزار باشید (یعنی کمک خداوند به جهت تقوا و توکل بخدا متوجه شما می گردد) .

خداوند نه تنها بندگان خالص خود را بانبرو- های غیبی مدد می کند بلکه در مقابل جانبازی و فداکاری، اجر و پاداش جزیل می دهد چنانکه می فرماید :

«... ای مردم ایمان بیاورید و تقوا پیشه سازید پس خدا به شما اجر بزرگی می دهد (۱۱) و در جای دیگر می فرماید :

«کسی که پرهیزکار و بردبار باشد همانا خداوند اجر نیکوکاران را ضایع نمی گرداند» (۱۲)
 «... هر که از خدا بترسد گناهان وی را معفو کند و پاداش او را بزرگ گرداند» (۱۳)
 «... و پاداش آخرت برای کسانی که ایمان آورده و پرهیزکاری کرده اند بهتر است ..» (۱۴)

البته ناگفته پیداست که این آیه، باین معنا نیست که مسلمانان باید بدون فکر و اقدام در نجات خود باشند و تنها بامید فرود فرشتگان امدادی خداوند، روز شماری کنند بلکه خداوند این کمک را در موارد ضروری یعنی جائیکه فداکاری و جانبازی مسلمانها در تمام ابعاد و زمینهها برای پیروزی بردشمن انجام گرفته و لکن قدرت دشمن بقدری زیاد و پیچیده است که نه تنها صفوف متشکل مسلمانها در خطر نابودی است بلکه اسلام عزیز نیز روبرو با خطر جدی نابودی می باشد در این صورت است که لطف و رحمت پروردگار و وعده کمک بحق و حقیقت و بندگان صالح مستضعفها تحقق پیدا می کند چنانکه خداوند در قرآن مجید می فرماید :

«ولقد نصرکم الله بیدر و انتم اذلة فاتقوا الله لعلکم تشکرون» (۱۰) یعنی «خداوند بشما که در

(۱۱) سوره (۳) آیه ۱۷۹ سوره ۷ آیه ۳۶

(۱۲) «انه من یتق و یصبر فان الله لا یضیع اجر المحسنین (سوره یوسف ۹۰)

(۱۳) «ومن یتق الله یکفر عنه سیئاته و یعظم له اجرا» (سوره طلاق ۵)

(۱۴) «... و لاجر الاخرة خیر للذین آمنوا و کانوا یتقون ..» (سوره یوسف ۵۶)